

SLOVENSKA ŠKOFOVSKA KONFERENCA
KATEHETSKO PASTORALNA ŠOLA
Škofija Koper

Nataša Bartol

POHOD OD JASLIC DO JASLIC

ZAKLJUČNA NALOGA

Mentor: Viljem Čušin, žpk

Bovec, 2018

KAZALO

Mentor: Viljem Čušin, žpk.....	1
ZAHVALA	V
UVOD.....	7
POIMENOVANJE JASLIC V DRUGIH JEZIKIH	8
I. POMEN JASLIC V MOJEM ŽIVLJENJU	9
II. JASLICE	11
II.1. SVETO PISMO IN JASLICE.....	12
II.2. ZGODOVINA JASLIC	13
II.3. ZGODOVINA JASLIC NA SLOVENSKEM	14
II.4. JASLIČARSTVO NA SLOVENSKEM	16
II.5. OBLIKA JASLIC V PRETEKLOSTI	17
JASLICE PO CERKVAH.....	17
HIŠNE JASLICE V MESTIH	19
HIŠNE JASLICE NA PODEŽELJU.....	20
II.6. POSTAVLJANJE JASLIC IN OBIČAJI OB BOŽIČU.....	22
II.8. SLOG JASLIC.....	24
II.9. VERSKI POMEN JASLIC.....	25
III. DRUŠTVO LJUBITELJEV JASLIC	29
III.1. PATER LEOPOLD A. GRČAR, OFM	29
III.2. GLASILO LJUBITELJEV JASLIC	31
III.3. JASLICE KOT KULTURNA DEDIŠČINA.....	31
IV. POHOD OD JASLIC DO JASLIC	34
IV.1. ZGODOVINA IN OPIS POHODA OD JASLIC DO JASLIC.....	34
IV.2. NAMEN POHODA OD JASLIC DO JASLIC	36
IV.3. POHOD OD JASLIC DO JASLIC - OPIS.....	36
IV.4. VIZIJA ZA PRIHODNOST POHODA OD JASLIC DO JASLIC	40
SKLEP	41
VIRI IN LITERATURA.....	42

Res je prijetno,
kadar v srcu čutim srečo,
veselje, tiho pesem stvarstva.
Vem, da na svetu nihče
ni osamljen, vsak je le delček
širnega življenja,
ki radodarno razliva se povsod.
Vse to je dar, neizmerni dar ljubezni.

Sv. Frančišek Asiški

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki so mi ob izdelavi zaključne naloge stali ob strani in mi na kakršenkoli način pomagali.

Posebna zahvala gre mentorju Viljemu Čušinu, župniku, za njegovo izdatno pomoč in usmerjanje ter spodbudo, ki je v veliki meri pripomogla k izdelavi zaključne naloge.

Zahvaljujem se še patru Leopoldu Grčarju OFM, mag. Bogdanu Vidmarju za podarjeno gradivo in Nini Levpušček Melinc za lektoriranje zaključne naloge.

UVOD

*Preljubi sveti Božič ti,
tebe se veselimo mi,
in jaslice napravljamo
za tebe čedno posteljco.*

Anton Martin Slomšek,
Drobtinice, 1846

Za božič si iz srca želimo, da bi nam ta praznični čas sredi sedanje naglice podaril nekoliko umiritve, poglobitve in veselja. Znova naj bi doživeli dobroto našega Boga in prejeli nov pogum za nadaljnjo pot.¹

Marsikje se postavljavci jaslic zelo potrudijo in ustvarijo marsikaj lepega, izvirnega in šokantnega, tradicionalne jaslice ali kar najbolj sodobne. Jasličarji vanje vlagajo svojo vero v Dete, ki je bilo rojeno za nas. Namen je povsod isti: *poudariti pomen Jezusovega rojstva za človeštvo.*²

Da bi ljudem, vernim in nevernim, približali skrivnost rojstva Božjega Sina, je leta 2012 nastal dogodek Pohod od jaslic do jaslic pod okriljem Sekcije mladih TD Bovec. Pohod se odvija najprej na Sveti večer, ponovi pa se še 28. decembra. Pohod vodim avtorica naloge in pobudnica tega dogodka kot lokalna turistična vodnica, članica Sekcije mladih TD Bovec (veliko let sem bila vodja Sekcije) in skavtinja bratovščine odraslih skavtov Buški gamsi. Jaslice pripravijo različni ljudje, posamezne družine, društva in posamezniki, med njimi tudi člani Sekcije mladih TD Bovec ter odrasli bovški skavti. Dogodek smo začeli s sedmimi jaslicami, v letu 2017 pa je bilo razstavljenih že 31 jaslic. Udeležencev pohoda po navadi ni veliko, ker si je možno jaslice ogledati tudi v lastni režiji, saj so večinoma postavljene v naravi oz. zunaj, večinoma na »kaštah«³. V procesu nastajanja pričujoče naloge pa se mi zdi smelo poimenovati ta dogodek Romanje od jaslic do jaslic. Romanje je popotovanje v veri v svete kraje. V današnjem jeziku bi lahko

¹Jaslice, številka 21, leto 17, Družina. 2017, str. 7.

²Jaslice, številka 13, leto 9, Družina. 2009, str. 32.

³Kašte so vodnjaki oz. korita, ki so razporejeni po našem mestu Bovec, pa tudi po drugih vaseh.

rekli, da je to najstarejša oblika turizma. Katekizem katoliške Cerkve (št. 1674) uvršča romanja med ljudske pobožnosti. V resnici so romanja eden izmed temeljnih in najbolj razširjenih izrazov verskega čutenja, ki v različnih kulturah in narodih v vseh časih predstavljajo močne trenutke verskega izkustva. Vsi udeleženci doživljajo Pohod na svoj način in prepričana sem, da se slehernega dotakne milost in skrivnost rojstva Deteta, vsakega na svoj način, tudi na religiozni ravni. Kljub opisanim dejstvom bom v nadaljevanju uporabljala termin Pohod, tako, kot je tudi pravo ime dogodka, ki ga opisujem v nalogi.

Svojo nalogo začenjam z razmišljanjem o pomenu jaslic v svojem življenju. V drugem poglavju sledi opis jaslic, njihova zgodovina ter oblika jaslic v preteklosti in danes. V tretjem poglavju predstavim društvo ljubiteljev jaslic in patra Leopolda Grčarja z njegovimi deli. Nalogo zaključujem z opisom in poslanstvom Pohoda od jaslic do jaslic.

Največ vsebine sem črpala pri patru Leopoldu Grčarju in etnologu Niku Kuretu, saj sta v svojih delih zelo izčrpno obdelala tematiko jaslic. Veliko idej in razmišljanj ter različnih izkušenj v zvezi z jaslicami sem našla v glasilih »Jaslice«. Obiskala sem patra Leopolda Grčarja na Brezjah, ki me je založil z dodatno literaturo. Obiskala pa sem tudi muzej jaslic in ugotovila, da so ga od mojega zadnjega obiska lepo prenovili in obogatili.

POIMENOVANJE JASLIC V DRUGIH JEZIKIH

V spodnji tabeli navajam imena jaslic v jezikih, ki jih sama govorim, ter v latinščini.

<i>Praesaepe</i>	Latinsko
<i>Nativity</i>	Angleško
<i>Il presepe</i>	Italijansko
<i>Die Weihnachtskrippe</i>	Nemško
<i>Geboorte van Christus</i>	Nizozemsko
<i>Julkrubba</i>	Švedsko

I. POMEN JASLIC V MOJEM ŽIVLJENJU

Avtorica te naloge sem veliko let sanjala o tem, da v svoje okolje vnesem svojstven način praznovanja mojega najljubšega praznika, to je božiča. Nekaj let sem razmišljala, kako naj ljudem približam ta praznik. Predvsem pa, kako ga približati osamljenim in ljudem, ki iščejo pot do resnice, do Boga.

Moja prva izkušnja z jaslami sega v leto 1977 na Švedsko pri svojih devetih letih, ko je moja učiteljica v rasno in narodno zelo mešanem razredu s figuricami v zatemnjenem razredu prikazala božično zgodbo. Jezika nisem najbolje razumela, a se me je zgodba zelo dotaknila. Prepričana sem, da sem jih že prej videla, a se jih ne spominjam. Leta 1979 sem v svoji rejniški družini, evangeličanske in katoliške veroizpovedi, prvič prisostvovala pri izdelovanju jaslami doma. Moje otroštvo se je nadaljevalo v rejniških družinah z različnimi tradicijami in zato običaj postavljanja jaslami ni rasel z menoj, saj tudi v cerkev nisem redno hodila. V času srednje šole pa sem večkrat zašla v cerkev na pobudo svoje sošolke. Tradicionalno sva obiskovali jaslice v cerkvi Marijinega oznanjenja v Ljubljani, kjer sem pri devetnajstih prejela zakramenta svetega obhajila in svete birme. Poslušala sem sošolko, kako je s svojo mladinsko skupino postavljala jaslice v cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani in sem bila vsa raznežena, čustvena, nostalgična in ganjena. Ko sem se osamosvojila pri devetnajstih letih, je moja potreba in želja po jaslami vzplamtela. Svoje prve jaslice sem postavila v samskem domu, kjer sem prebivala po zaključku šolanja, sestavljene so bile iz razglednice in škatlice, v katero sem položila malo suhe trave in svečko. Od takrat so jaslice obvezen del mojega življenja.

V času bivanja na Nizozemskem leta 2000 je v meni vzniknila želja, da bi v svojem domačem okolju postavila jaslice na ogled. Idejo za to sem dobila od družine, ki je v oknih svojega stanovanja razstavila številne jaslice iz celega sveta. Pomislila sem: »Glej, kako pomembne so jaslice za cel svet, ne le zame!«

Sama živim v družini, kjer družinskim članom božič ne pomeni toliko kot meni in tako ostanem nekako osamljena pri praznovanju tega prelepega praznika. Pomislila sem, da najbrž nisem osamljen primer. Veliko je enočlanskih družin, ki so izgubile svojce na

takšen ali drugačen način, ali pa posamezniki, ki čutijo potrebo po praznovanju, pa nimajo s kom praznovati. Takrat sem pomislila, da bi pripravila dogodek, kjer bi se lahko tako osamljeni ljudje družili med seboj. Tako je nastal dogodek Pohod od jaslic do jaslic.

Pohod od jaslic do jaslic je dogodek, ki je organiziran pod okriljem Sekcije mladih TD Bovec (v nadaljevanju: Sekcija), katere sem bila vodja vrsto let. Člani Sekcije so toplo pozdravili mojo idejo leta 2012 in takrat smo pripravili prvi Pohod s skromnimi sedmimi jaslicami, mednje smo vključili tudi jaslice v naši župnijski cerkvi sv. Urha. Ideja je padla na plodna tla in zdaj posamezniki, družine in društva izdelajo jaslice, ki jih razstavimo večinoma na prostem. Že štiri leta sodeluje tudi BOKSS Buški gamsi. Decembra 2017 smo našli že 31 jaslic.

Enajst let sem v vlogi Marije sodelovala v Božičnem dogodku, ki ga vsako leto 26. decembra organizira Društvo Ars Bovec. Božični dogodek bi se lahko enačil z živimi jaslicami, razlikuje se v tem, da se vsebina Božičnega dogodka dotika aktualne socialne ali zgodovinske tematike. Nekajkrat sem obiskala različne razstave jaslic, ogledala sem si žive jaslice v Mojstrani in Postojni. Na spletnem portalu Pinterest imam shranjenih preko 1000 modelov jaslic in ne morem se načuditi človekovi ustvarjalnosti.

Kot slušateljica katehetske pastoralne šole sem za svojo zaključno nalogo izbrala tematiko jaslic in pomen dogodka Pohod od jaslic do jaslic.

Slika 1: domače zunanje jaslice
Vir slike: arhiv avtorice

II. JASLICE

Raziskovanje jasic in njihove zgodovine začnem s pomočjo interneta. Ko vtipkam besedo jaslice, dobim 604.000 zadetkov. Začnem na spletni strani Wikipedije in najdem sledeče: »Jaslice so kipci ali slike, postavljene za božične praznike kot ponazoritev Kristusovega rojstva. Značilne so za Rimskokatoliško cerkev in Katoliške cerkve vzhodnega obreda. Prva znana upodobitev živih jasic sega v leto 1223, ko je sv. Frančišek Asiški v Grecciu (Italija) obhajal božični večer v votlini nad vasjo.«⁴

»Figure so v poljubni velikosti. Lahko so iz lesa, kamna, gline, izrezane iz papirja. Postavljene so na podlago iz mahu ali trave. Ponekod pripravijo tudi žive jaslice - v Sloveniji so tovrstne najbolj znane v Postojnski jami ali pa ledene jaslice (Mojstrana). Na Brezjah je muzej, kjer so na ogled jaslice z vsega sveta.«⁵

Nekoliko več zgodovinskega in vsebinskega zapisa najdem v angleški verziji Wikipedije: https://en.wikipedia.org/wiki/Nativity_of_Jesus.

Za svoje raziskovanje izberem knjigi Velika knjiga o praznikih, avtorja Damjana Ovsca in Slovenija praznuje, avtorja dr. Janez Bogataj, ki ju hranim v svoji lastni knjižnici. Veliko podatkov navajam iz teh dveh knjig. V knjižnici pa sem poiskala še knjigi Jaslice, zgodovina jasic in njihov oznanjevalen pomen, avtorja p. Leopolda Grčarja in Jaslice na Slovenskem, avtorja Nika Kureta. Nedvomno sta slednja alfa in omega zgodovine jasic na Slovenskem. Našla pa sem še letno glasilo ljubiteljev jasic 'Jaslice', ki ga izdaja Družina. Najbolj bogato vsebino seveda najdem v knjigi p. Leopolda Grčarja in Nika Kureta. Pri pripravi naloge sem opazila, da sta oba avtorja velikokrat navedena v različnih zapisih in člankih o jaslicah, ki sem jih prebirala.

⁴ <https://sl.wikipedia.org/wiki/Jaslice>

⁵ <https://sl.wikipedia.org/wiki/Jaslice>

II.1. SVETO PISMO IN JASLICE

Podoba jaslic v Svetem pismu najdemo kot zgodbo o Jezusovem rojstvu. Za evangelista Mateja je značilno, da začne svoje pričevanje z rodovnikom Jezusa Kristusa in od tam nadaljuje z rojstvom Jezusa (Mt 1,18–25) in obiskom modrih (Mt 2, 1–12). Ob branju Matejevega evangelija si težko predstavljamo rojstvo Jezusa, saj evangelist Matej ne omenja niti prostora in niti načina rojstva. Evangelist Marko Jezusovega rojstva na primer sploh ne omenja. Evangelist Janez pa govori o Jezusovem rojstvu na povsem drugačen način, ko Jezusa predstavi kot beseda Boga, ki prihaja na svet. Evangelist Luka nam najbolj slikovito in natančno prikaže Jezusovo mladost od Marijinega oznanjenja do rojstva, darovanja v templju, vrnitve v Nazaret ter dogodka v templju, ko Marija najde dvanajstletnega Jezusa. Evangelist Janez govori o učlovečeni Besedi. Romantična podoba jaslic pravzaprav ni nastala v Svetem pismu, ampak najbrž s Frančiškovo prvo postavitvijo živih jaslic.

Damjan J. Ovsec piše: »Evangeliji ob jaslih ne omenjajo živali, pač pa dobimo odgovor na to v apokrifnem Matejevem evangeliju iz 8. stoletja. Ti so nastajali zvečine zato, da bi pojasnjevali tako imenovane navdihnjene (prave) evangelije. Ta evangelij med drugim pojasnjuje, da sta bila ob Kristusovih jaslih vol in osel. *Tretji dan po Jezusovem rojstvu je Marija stopila iz votline in se napotila v bližnji hlev in tam v jasli, pri katerih sta bili obe živali, položila svojega sina. Živali sta ga vztrajno molili. Tedaj se je spolnilo, kar je bilo povedano po preroku Izaiju: »Vol pozna svojega gospodarja in osel jasli svojega gospoda (1,3)«. Tako so ga pri njegovem prihodu na svet molile celo živali. Vol in osel sta ga molila ves čas, dokler je bil pri njima. Tedaj se je spolnilo tudi to, kar je bilo povedano po preroku Habakuku, ki pravi: »Med dvema živalma se bo razodel«(3,2 grški prevod).« (Velika knjiga o praznikih, str. 63)*

Naprej zapiše: »Znane so tudi jaslice, kjer ob Kristusovih jaslih krotko ležijo volk, panter, lev in medved. To pa je namigovanje na drugo Izaijevo prerokovanje, kjer pravi prerok, da bo v mesijanski dobi *volk prebival z jagnjetom, panter bo ležal s kozličkom; tele, lev in ovca bodo skupaj; majhen deček jih bo gonil; krava in medvedka se bosta skupaj pasli (11,6-7)«. (Velika knjiga o praznikih, str. 63)*

II.2. ZGODOVINA JASLIC

Datum Jezusovega rojstva ni zapisan v evangelijih in prvi kristjani in cerkveni očetje so obhajanje rojstnega dne doživljali kot nekaj »poganskega«, zato se ne smemo čuditi, da so pozneje različni pisatelji poskusili izračunati rojstni dan Jezusa Kristusa. Datum 25. december je izračunal Julius Sextus Africanus (konec 2. stoletja in v prvi polovici 3. stoletja), kar pomeni, da gre za njegov izračun in ne za zgodovinsko dejstvo. »Prvo zanesljivo poročilo o božičnem prazniku najdemo v koledarju Furija Philocala, ki je bil sestavljen leta 336, izpopolnjen pa leta 354.« (Jaslice, str. 22)

Betlehemski dogodek v upodabljaški umetnosti najdemo v starem in srednjem veku. Od srede 4. pa do 6. stoletja lahko zasledimo v zahodni Evropi dva načina upodabljanja Jezusovega rojstva: dete, povito na oltarju (mistično izražanje) in položeno v košaro (zgodovinsko izražanje). (Jaslice, str. 24)

»Predhodnice jaslic so monumentalne plastike po italijanskih cerkvah; prve iz leta 1291. Nastanek jaslic pripisujejo jezuitom (prve so bila v jezuitskem kolegiju v Coimbri na Portugalskem leta 1560).« (Velika knjiga o praznikih, str. 64)

Prva znana upodobitev živih jaslic sega v leto 1223, ko je sv. Frančišek Asiški v Grecciu (Italija) obhajal božični večer v votlini nad vasjo.⁶

Damjan J. Ovsec v knjigi Velika knjiga o praznikih – Praznovanja na Slovenskem in po svetu zapiše: »Kdaj so začeli po cerkvah in hišah postavljati jaslice, ne vemo natančno. Pri njih gre za tridimenzionalno, navadno miniaturno prikazane prizore Kristusovega rojstva, poklonitve pastirjev in treh kraljev. Za vse to so potrebne figure, navadno tudi označitev kraja (hlevček, votlina) in okolja (pokrajina, hrib). Jaslice nekateri imenujejo tudi `zmrznjeno gledališče', ker predstavljajo maketo prizorov iz božičnih iger. Po vsej verjetnosti so se namreč jaslice razvile iz duhovnih iger, ki so ponazarjale najbolj dramatične dogodke Kristusovega življenja, posebno njegovo trpljenje (pasijonske igre) in vstajenje.« Nadaljuje: »Najbolj verjetno so nastale v 11. stoletju, kajti iz tega stoletja so znane freisinške božične igre. Dobro pa vemo, da je Frančišek Asiški leta 1223, tri leta

⁶ <https://sl.wikipedia.org/wiki/Jaslice>

pred smrtjo, postavil v gozdu pri kraju Greccio v Umbriji za božič žive jaslice. V naravno votlino je postavil jasli in vanje dal seno in slamo ter k jaslim privezal vola in osla. Nad jaslimi je bil oltar, kjer je bila maša, pri kateri je bil on diakon. Prostor je bil razkošno osvetljen in ko so ljudje zvedeli, da bo polnočnica ob živih jaslicah, so trumoma hiteli k votlini.« (Velika knjiga o praznikih, str. 63)

II.3. ZGODOVINA JASLIC NA SLOVENSKEM

Slovenski etnolog dr. Niko Kuret v svoji knjigi Jaslice na Slovenskem iz leta 1981 zelo temeljito predstavi kulturnozgodovinski in narodopisni oris jaslic. Prav tako opisuje jaslice v svojem drugem delu Praznično leto Slovencev. Mnogi avtorji ga povzemajo, tako pater Leopold Grčar kot mlajši etnolog Damijan Ovsec.

»Motiv rojstva Jezusa z Mater Božjo, kakor tudi motiv poklonitve pastirjev in treh kraljev pa so na freskah upodobljeni po različnih slovenskih krajih že veliko prej. Na Slovenskem pa velja, da so prvi postavili jaslice jezuiti leta 1644 v cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani. Takole beremo v jezuitski kroniki leta 1644: »Letos o božičnih praznikih so bile s prispevki pobožnih (vernikov) narejene in na ogled postavljene jaslice, v katerih po dva vatla visoke osebe (kipi) v zaporednih različnih prizorih predstavljajo in izvajajo (?) posamezne (božične) skrivnosti. Odlične gospe so prispevale zanje svoj dar, zasnoval in izdelal pa jih je Kilijan Hampl, ki se je z nežno ljubeznijo vživel v te božične skrivnosti. Kakor se je na Dunaju v redovni hiši izkazal kot izdelovalec zelo slavnih jaslic, tako tudi tu.« (Jaslice na Slovenskem, str. 90)

Damjan Ovsec je zapisal: »Na Slovenskem so prve cerkvene jaslice postavili jezuiti v Ljubljani leta 1644, torej le štiriinosemdeset let za prvimi portugalskimi. Iz jezuitskih cerkva so se nato širile po župnijskih in samostanskih cerkvah. V 18. stoletju so bile znane omarične jaslice velesovskih klaris, leta 1762 kapucinske jaslice v Ljubljani. Priljubljene so bile tudi tako imenovane odrske jaslice, v katerih so bile figure izžagane iz desk in poslikane. Tako so v Ljutomeru iz leta 1744, diskalceatske iz Ljubljane izvirajo iz leta 1768, vipavske iz let 1775–76. Tako so ustvarjali tudi L. Layer (Leopold, slikar,

1752–1828, op. avtorice naloge), M. Langus (Matej, slikar, 1792–1855, op. avtorice naloge), Š. Šubic (Štefan, podobar in slikar, 1820–1884, op. avtorice naloge), J. Wolf (Janez, slikar, 1825–1884, op. avtorice naloge) nazadnje tudi M. Bradaška (Matija, slikar in učenec Šubica, 1852–1915, op. avtorice naloge). Iz cerkve so se jaslice širile po meščanskih domovih, večji del omarične, ki so v Ljubljani najstarejše iz leta 1714, pa tudi odrske. Na podeželje so prišle šele na začetku 19. stoletja. V Bogkovem kotu v hiši razpostavijo po strmini papirnate figure; strmina je narejena iz mahu in stoji na trikotni deski. Spredaj pritrđijo platnen ali papirnat prtiček, ki se imenuje peča. V alpskem svetu se je razvila domača obrt rezljanje lesenih jasličnih figur, kjer so bile še posebej znane tirolske; krošnjarji so jih prinašali tudi na Slovensko. Nekaj posebnega so razmeroma mlade Tekčeve jaslice v Trziču, ki ji je izrezljal Jože Ribnikar-Tekčev (1942–43). To so mehanske jaslice (imajo več kot 100 figuric), ki zavzamejo površino okrog štiri krat štiri metre. Že od nekdaj so jih hodili gledat od blizu in daleč.« (Velika knjiga o praznikih, str. 64)

Za novejšo zgodovino jasličarstva je pomembno Društvo ljubiteljev jaslic, ki ga predstavljam v III. poglavju te naloge.

Slika 2: Tekčeve jaslice v Trziču

Vir slike: <https://www.visit-trzic.com/znamenitosti/kulturne/tekceve-jaslice.html>

II.4. JASLIČARSTVO NA SLOVENSKEM

Slovenci so do konca prve svetovne vojne živeli v območju avstro-ogrske države, zato je bilo njihovo življenje zaznamovano s kulturo, ki je na slovenska ozemlja prihajala prek cerkvenih in posvetnih središč današnje Avstrije, Italije in Madžarske. (Jaslice sveta, str. 30)

Pater Leopold Grčar med slovenske oblikovalce jaslic na Slovenskem v novejšem času omenja: P. Wolfganga Kogler O Carth, Viktorja Konjedic, Elizabeto Hribar - Obereigner, Janeza Vovka, Marijo Bajec - s. Darinka ŠS in Darinko Bajec - s. Pavla ŠS, Marino Bačar in Mariso Monti, Alojzijo Ulma, Marijo Korošec. Kot slovenske jasličarje v našem času navaja: Nika Kureta - raziskovalca slovenskih jaslic, umetnostnega zgodovinarja Emilijana Cevca ter pomembno vlogo p. Ludvika Dovča OFM pri jasličnem ustvarjanju.

Damjan Ovsec razlaga: »Pri izdelavi jaslic so se poleg tirolskih posebej odlikovali še italijanski in nizozemski ljudski umetniki. Kot drugod smo tudi pri nas poznali tako imenovane *jutrovske* (‘orientalske’, palestinske) in *domače*, torej *slovenske jaslice*. Pri teh vse upodobljene osebe nastopajo v nošah dobe, v katerih je podoba nastala. To ni nikogar motilo. Enako je bilo z okoljem: hlev, pokrajina, stavbe, vse je bilo ‘domače’. Romanja v Sveto deželo v drugi polovici 19. stoletja in pa nazarensko slikarstvo so prinesla v jaslicah popoln preobrat. Od takrat so morale biti jaslice samo ‘orientalske’ - z nošo, pokrajino, palmami, kamelami, in podobnim. Kasneje pa so se začele pojavljati spet domače: v Afriki črnske, v Nemčiji nemške, na Slovenskem slovenske. Pri tem so obleke večkrat ne le domače, ampak sodobne. Naj zapišem še to, da so Nemci in potem nam bližnji Tirolci uvedli v jaslice tudi naslednji krajevni običaj: jasli je izpodrinila zibelka. (Velika knjiga o praznikih, str. 64)

II.5. OBLIKA JASLIC V PRETEKLOSTI

Celotno poglavje posvečam predstavitvi oblik jaslic v preteklosti, tako kot navaja pater Leopold Grčar v svoji knjigi. Predstavljam le oblike jaslic v Sloveniji, saj svojo nalogo posvečam jaslicam na slovenskem področju, čeprav so posebne tudi jaslice po drugih državah.

V knjigi patra Leopolda Grčarja spoznamo raznovrstnost jasličnega ustvarjanja:

JASLICE PO CERKVAH

- a) *Odrske jaslice* - »Posebnost odrskih jaslic je v tem, da so postavljene v obliki gledališkega odra. Od naših starih cerkvenih jaslic so se ohranili le nekateri kipi ali figure. Iz ohranjenega materiala bi bilo mogoče sklepati, da so te figure spadale k odprtim jaslicam, ki jih ni omejeval oder.« (Jaslice, str. 63) Jaslice so oblikovale oblečene voščene figure, visoke približno 20 cm.
- b) *Kulisne jaslice* - »Figure so izdelane iz lesenih ploščatih deščic, na katere je umetnik narisal obrise oseb ali živali, jih nato izžagal in končno še pobarval.« (Jaslice, str. 64) Zaradi svoje nizke cene, so jih duhovniki radi naročevali za cerkve.
 - b1) *Papirnate jaslice* - »H kulisnim cerkvenim jaslicam spadajo tudi papirnate jaslice, kolikor so figure nalepljene na tanke lesene deščice in izžagane ali izrezane.« (Jaslice, str. 66)
- c) *Postavljanje Božjega Deteta po cerkvah* - običaj postavljanja Božjega Deteta po cerkvah se je najbrž razširil iz samostanskih cerkva. Kip malega Jezusa je bil navadno iz lesa, kasneje iz voska, postavljali so ga na oltar ali ob njem, brez Marije in brez Jožefa.
- d) *Božje Dete v zastekljeni omarici* - Umetniški čut in ročna spretnost redovnic se je izrazila v umetelno izdelanih zastekljenih omaricah ali skrinjicah, kjer je bil poudarjen kip malega Jezusa.
- e) *Odprte cerkvene jaslice* - Razvoj se ni ustavil pri odrskem in omaričnem načinu postavljanja jaslic. Jaslice so postavili v odprtem prostoru, kjer so morali najprej

oblikovati pokrajino z vso njeno slikovitostjo, vanjo pa so nato postavili prizore, ki nam osvetlijo najvažnejše dogodke božičnih praznikov.

Povzetek in značilnosti postavljanja jaslic po cerkvah:

Zamisel cerkvenih jaslic je prihajala iz samostanskih cerkva. Redovne skupnosti, ki so jih sestavljali člani z različnimi sposobnostmi, talenti in nadarjenostjo, so bile primarna žarišča za uresničenje jaslične ideje in njenega nadaljevanja. Vse vrste cerkvenih jaslic so želele ljudem približati resničnost evangeljskega poročila o Jezusovem rojstvu. V začetnem obdobju postavljanja jaslic so se uveljavile predvsem odrske in kulisne jaslice. Pri večini cerkvenih jaslic opazimo tri izrazite motive: rojstvo Odrešenika, obisk pastirjev in poklonitev svetih treh kraljev s spremstvom ali brez njega. Prostor, kamor so postavljali cerkvene jaslice, je bil navadno eden od vidnejših stranskih oltarjev ali primerna kapela. Jaslično gradivo je bilo predvsem les, kamen, platno, glina in mavec. Jaslične figure so bile navadno iz papirja, lesa, voska, gline ali mavca, pobarvane ali oblečena v domači noši ali po palestinskem načinu. Po letu 1865 so cerkvene jaslice odpirale tirolskemu jasličnemu trgu nazarenske umetnostne smeri, kar je prebujalo v ljudeh tudi zanimanje za Sveto deželo in za kraje, kjer se je rodil, živel, deloval in trpel Jezus Kristus. Iz običaja postavljanja Božjega Deteta v zastekljeni omarici so se razvijale omarične cerkvene jaslice. Zavarovanost jasličnih figur v omaricah je bila vzrok, da so se ohranili nekateri dragoceni in unikatni primerki. Zgoraj omenjeni načini postavljanja cerkvenih jaslic in sedanji tip odprtih jaslic vedno znova vabijo k jasličarskemu ustvarjanju priznane pa tudi manj znane kiparje, podobarje in slikarje. (Jaslice, str. 76–77)

HIŠNE JASLICE V MESTIH

Srednja Evropa pred 17. stoletjem ni poznala hišnih jasllic. »Cerkvene jaslice so bile pobuda, da so si jih omislili najprej po mestnih (fevdalnih in patricijskih) družinah in nova mestna šega je segla nato na deželo«. (Jaslice, str. 77)

- a) *Omarične jaslice* - Nastale so po vzoru cerkvenih omaričnih jasllic, ki so jih navadno izdelovale redovnice ter jih podarjale ali pa izdelovale po naročilu. Najstarejše omarične jaslice, z letnico 1714, je našel Niko Kuret v Ljubljani. V omarico s kvadratno odprtino (28 cm x 28 cm), s poševnim stropom in poševno postavljenima stranskima stenama iz nagubanega in otrdelega papirja so bile postavljene papirnate figure, ki so bile oblečene ali kaširane (blago prilepljeno na papir). Občasno so bile figure voščene.
- b) *Odrske – hodniške jaslice* - so nastale v 19. stoletju na Slovenskem. Osnovna ploskev je trikotnik, spredaj zavarovan z ograjo, zgoraj pa so kulisno izdelani oblaki. Ob stranskih robovih kulise so drevesa (ciprese, palme). Na sredi je oblikovan Betlehem. Posebno obliko odrskih hišnih jasllic, N. Kuret jim pravi hodniške jaslice, predstavlja zelo strm hrib, na katerega vodita od hlevčka poti, ograjeni z lotom.
- c) *Papirnate jaslice* – Po vsej verjetnosti so jih družine uporabljale tudi po mestih, a zaradi neobstoynosti so se porazgubile in uničile. Iz tujine so prihajale natisnjene pole. Lesorezna plošča za odtiskovanje jasličnih figur (hranijo v Etnografskem muzeju) je verjetno iz začetka 19. stoletja. Najbolj znane so jaslice Maksima Gasparija, velike 40 x 30 cm na šestih polah in na enem dvojnem listu 60 x 30 cm (1921), katerim je vdahnil slovensko dušo in okolje.
- d) *Plastične jaslice* - Pred 2. svetovno vojno se pojavijo odlitki v keramiki. Jaslice po mestnih družinah so zapuščale bogkov kot in se udomačile na mizah, predalnikih in omarah. Pojavljale so se najrazličnejše stavbarske kombinacije (gradovi ...), kar je že ogrožalo bistvo jasllic, a se je v ljudeh oblikoval globlji čut in so se vračali k naravnim materialom (korenine, kamen, lišaji ...).

HIŠNE JASLICE NA PODEŽELJU

- a) *Kotne jaslice* - Na skrajnem slovenskem severovzhodu, po zgledu nemških alpskih dežel, na Češkem, Slovaškem in drugje, v bogkovem kotu vidimo zimzeleno rastlinje; v osrednji Sloveniji zimzeleno rastlinje in umetno lepoticje, ki obdajata jaslice na kotni polici; na slovenskem zahodu, zlasti na ožjem Gorenjskem, pa samo jaslice v kotu.
- b) *Papirnate jaslice* - Iz poročila župnika in pisatelja Jerneja Arka vidimo, da so v prvi polovici 19. stoletja v kmečkih družinah izrezovali papirnate jaslične figure in postavljali celotno kompozicijo jaslic v znani slovenski bogkov kot. To pa ne pomeni, da velja za vso Slovenijo.
- c) *Božično drevo* - od Nemcev prevzeto božično drevo se prvič omenja leta 1861 v Drobtinica Antona Martina Slomška.
- d) *Lesene jaslice* - V zapisu Franca Erjavca (1834–1887) iz leta 1877 ugotovimo, da so v domači hiši pripravljali jaslice z lesenimi figuricami, kupljenimi v mestu. Mnogi Kamnogoričani so v izogib kupovanja figuric pred božičem postali kiparji.
- e) *Gibljive jaslice* - Niko Kuret o njih pravi, da je svet gibljivih jaslic mikaven, s pravim jasličarskim duhom pa se nič kaj dobro ne ujema. Janez Trdina (slovenski književnik, 1830–1905) opisuje mehanične jaslice Stolarjevega Jožka v Novem mestu, ki so navkljub čudenju nad »oživljenimi lesenimi figurami« dosegle svoj namen in prispevale k pristnemu doživetju božičnega dogodka.
- f) *Lutkovne jaslice* - Poročilo Ivana Navratila (urednik, jezikoslovec in narodopisec, 1825–1896) iz l. 1849 govori o lutkovnih jaslicah v Metliki. Jaslice v obliki štirioglate hišice podobni skrinjici, ki se odpira na sprednji strani, so štirje mladeniči nosili od hiše do hiše.
- g) *Prenosne jaslice* - jaslice znane po kolednikih, sedmih dečkih, oblečenih v like angela, ministranta, pastirjev, nosača jaslic in pobiralca v Trziču. Obiskovali so hiše po vrsti vsak dan od božiča do svetih treh kraljev, med tretjo in sedmo uro popoldne.

Povzetek in značilnosti postavljanja jaslic po mestih in na deželi:

Jaslice so najprej in predvsem 'devocionalija', to je predmet, ki podpira pobožnost. Devocionalija je lahko lepa ali neokusna, umetnina ali kič. Kako jo presodimo, je mnogokrat skrajno relativno. Gre pravzaprav za to, ali devicionalijo svoj namen dosega, se pravi ali in koliko pomaga vernikovi pobožnosti, njegovemu nabožnemu doživljanju. Tako mestne kot kmečke jaslice so hotele ljudem približati pristnost evangeljskega poročila o Jezusovem rojstvu. Opažamo pa, da se je to pogosteje bolj posrečilo na deželi kakor po mestih. Tematsko vidimo pri naših domačih jaslicah tri motive: rojstvo Božjega Deteta, obisk pastirjev in poklonitev modrih. Prostor, namenjen jaslicam, je navadno bogkov kot, okenska polica, predalnik ali miza. Jedro ali središče jaslic, hlevček, najdemo navadno upodobljen kot votlino, hlev, razvalino, stajo, senik ali kozolec s pristreškom. Jaslična pokrajina ostaja na podeželju bliže resničnosti kakor po mestih, kjer se v obdobju med obema vojnama začne izgubljati v gradovih in palačah na škodo preproste votline ali hlevčka. Jaslično gradivo je tako pri enih kot drugih papir, les, mavec in glina; vendar prevladuje ponekod na deželi glina. Figure so glavni predmet jaslic. Navadno so papirnate, voščene, lesene, ilovnate, mavčne, pobarvane ali oblečene, v palestinskem stilu ali tudi domače - slovenske. Kot izdelovalce figur najdemo navdušene samouke, nadarjene ljudske podobarje in jasličarstvu naklonjene umetnike. Pri kmečkih jaslicah je večina jasličnega inventarja narejenega doma; v mestih pa se je več kupovalo že izdelano po delavnicah in prodajalnah. Iz jasličnih prizorov in figur je na deželi lažje razbrati način vsakdanjega kmečkega življenja kakor po mestih. Opažamo, da je slovenski jasličar raje upodabljal bolj znane in domače živali kot pa eksotične (ovco, psa, kokoš, konja ne pa slona ali kamele). Osvetlitev je povsod - tako pri mestnih kot pri domačih kmečkih jaslicah igrala pomembno vlogo. Predvsem je morala biti osvetljena sveta družina, na začetku s svečo, oljenko ali petrolejko, pozneje pa z električno razsvetljavo. Težko bi našli slovenske jaslice brez studenca, vodnjaka, potoka ali slapa. Pogosto je napeljana tekoča voda, drugje pa je nakazana z ogledalom, zvitim celofanom ali kosom debelejšega stekla. Po slovenskem izročilu so družine na god sv. Barbare (4. decembra) ali sv. Lucije (13. decembra) posejale v plitvice oves ali pšenico, tako da so imeli za božič ob jaslicah sveže zelenje. Sporočeni slovenski način kotnih jaslic ne pozna posebnega ozadja. Hrib se konča ob steni, ki je navadno zakrita s smrekovimi vejami. Večina naših domačih, tako

mestnih kot kmečkih jaslic, spada k odprtim – le nekaj primerov omaričnih in odrskih prištevamo k zaprtim jaslicam. Mengeš in njegova okolica sta bila okoli leta 1900 središče našega jasličarskega ustvarjanja. Ne moremo si predstavljati slovenskih kotnih jaslic brez prtiča ali péče, katerim je slovenska ljudska umetnost posvetila veliko pozornosti, truda in ljubezni, tako da sodijo med njene najlepše izdelke. (Jaslice, str. 90–91)

II.6. POSTAVLJANJE JASLIC IN OBIČAJI OB BOŽIČU

Dr. Niko Kuret v svoji knjigi navaja, da so figure, ki ponazarjajo posamezne prizore v okolju, glavna sestavina jaslic. Že prej omenjeni etnolog Damjan Ovsec v svoji knjigi piše: »Ob jaslih sta Marija in Jožef. Marija na desni strani, ker je Jezusova prava mati, in Jožef na levi, ker je njegov krušni oče.« (Velika knjiga o praznikih, str. 63)

Današnji komercialni trend narekuje, da se trgovske police polnijo z božično-novoletnimi okraski že oktobra. Zato je moč kupiti miniaturne jaslice že v tem času.

Dejansko pa postavljanje jaslic ni le adventno opravilo, saj kdor želi pripraviti lepe jaslice, mora to početi skozi vse leto. Stalno mora imeti odprte oči, zbirati material in ideje. (Postavimo jaslice, razmišljanje o postavitvi jaslic, str. 13)

Večina cerkva postavi jaslice v četrtem adventnem tednu, pospravijo oz. umaknejo pa jih pred svečnico (2. februarja). Tudi po domovih ljudje postavijo jaslice na sveti večer in so postavljene do treh kraljev, marsikje pa ohranijo Sveto družino in toliko ovčk, kolikor je družinskih članov v družini vse do svečnice.

Damjan Ovsec navaja: »Jaslice stojijo najmanj do *treh kraljev*, na splošno pa tako kot v cerkvi, do svečnice (2. februar), ko je konec božičnih praznikov.« (Velika knjiga o praznikih, str. 63)

Po prenovljenem liturgičnem koledarju se božični čas konča z nedeljo Jezusovega rojstva, vendar se ohranja tradicija petja božičnih pesmi in jaslic do svečnice, kot je bilo nekoč.

Postavljanje jaslic oz. predbožični in božični čas je povezan s številnimi običaji in ljudskimi šegami, tako v Sloveniji kot drugje v Evropi in po svetu. Zelo zanimive običaje v Evropi je zapisal Umberto G. Tessari v publikaciji Jaslice sveta, Svetovna razstava jaslic Mednarodnega betlehemskega muzeja, izdane ob postavitvi razstave Jaslic v cerkvi sv. Jožefa v Ljubljani od 14. novembra 2003 do 15. februarja 2004.

Običaje ob božiču lepo opisuje avtor zvezka Postavimo jaslice, razmišljanje o postavitvi jaslic, Kodeljevo 2012, po katerem prosto povzemam naslednje vrstice:

4. december: sv. Barbara - posadi se božično žito,

6. december: sv. Miklavž - prinese darila, pogosto so to tudi jaslične figurice,

13. december: sv. Lucija - včasih je bil to dan zimskega kresa, praznovanje je povezano z različnimi oblikami praznovanja luči oz. skorajšnjega pričakovanja zimskega obrata. Praznik sv. Lucije je v mnogih predelih Slovenije povezan tudi s čarodejnimi opravili.

Adventni čas je bil tudi čas kolin ter vseh običajev, povezanih z njimi, ki se od kraja do kraja razlikujejo. Lep slovenski običaj, vreden ohranjanja, je prav gotovo »potovanje noseče Marije« in iskanje prenočišča, ki je dobil odziv v »Mariji romarici«, ki se vsak večer seli k drugi družini. Ponekod roma Marija ves advent (od 8. decembra), drugje le v času Božične devetdnevnice.

Star božični običaj je tudi temeljito čiščenje hiše in njene okolice. Vsak slovenski dom je pričakal božič temeljito očiščen, tako v hiši in okoli nje kot tudi osebno. Božična peka si zasluži tudi svojo pozornost, potica je nepreklicno slovenska kulinarična posebnost. Marsikje se še vedno peče »boljši kruh«, kar kaže na spoštljiv odnos slovenskega človeka do kruha, in ima več različnih imen, najpogosteje pa poprtnik (hlebec kruha položen na mizo, pokrit s prtom).

Blagoslov doma se opravi na svete tri večere: sveti večer (24. december), silvestrovo (31. december) in na sv. tri kralje (6. januar). Običaj, žal, izumira zlasti v mestih. Za božični blagoslov vsa zbrana družina obide vse prostore v hiši, na kmetih pa še vso ohišnico in bližnje njive. »Pri tem molijo ali prepevajo božične pesmi. Gospodar nosi posodo z ogljem in kadilom, gospodinja kropi z blagoslovljeno vodo. Po blagoslovu sede vsa družina k skupni večerji.

Obhodi kolednikov so bili tako značilni za božične praznike, da vzhodna in severovzhodna Slovenija praznike sama imenuje 'koledniške praznike', 'koledne svetke'.

(Jaslice, str. 138) Svoj posebni pomen so imeli koledniki v kmečkem okolju, hodili pa so tudi po trških in mestnih naseljih. »Božične kolednice so danes izgubile svojo funkcijo. Pojejo se kot božične pesmi, povečini pa se ohranjajo samo še kot arhivski zapisi, ki so komaj znani.

Dediščina »dvajseterih noči« ohranja mnoge na poganske šege vezane običaje in verovanja. Predvsem gre za odnos do rajnih, do duhov in za napovedovanje prihodnosti - vedeževanje. Tu gre tako za napovedovanje letine, vremena, ženitovanja, napovedovanje smrti ...« (Postavimo jaslice, str. 12)

II.8. SLOG JASLIC

V zvezku Postavimo jaslice razmišljanje o postavitvi jaslic na straneh 14 in 15 je zapisano:

»Jezusovo rojstvo se je zgodilo v Betlehemu. Torej v Judeji (današnji Izrael). Postavljanje dogodka v drugo okolje je zgodovinska laž. Kljub temu poznamo različne sloge jaslic.

Omenimo dva osnovna sloga:

JUTROVSKI slog jaslic je zgodovinsko avtentičen. Pokrajina, objekti in noša oseb v jaslicah so orientalski. Seveda zahteva izdelava jutrovskih jaslic nekaj vedenja o stavbarstvu tistih krajev. Tudi rastlinje v jaslicah mora biti primerno pokrajini (palme, ciprese).

NARODNI slog jaslic je sicer skregan z zgodovinsko resničnostjo, je pa zelo razširjen zlasti v alpskem svetu. Pokrajina in objekti so pri narodnem slogu domači in imajo močne poudarke na nacionalnem stavbarstvu. Prav gotovo bodo v teh jaslicah našle svoje mesto smreke, palme in ciprese bodo vsiljivci.

Nesporno je, da se moramo odločiti za tak slog jaslic, kakršne imamo jaslične figurice. Pri tem moramo vedeti, da so osebe svete družine in sveti trije kralji vselej oblečeni v orientalsko nošo (ali narodni noši podobno obleko). Paziti moramo na čistost sloga. Nikakor ne gre, da bi slovenska pastirica v avbi ali slovenski pastir v škornjih in s klobukom stal ob palmi.

STILIZIRANE jaslice so namenjen predvsem odraslim. Pogosto je to le Dete, položeno v stilizirano ležišče. Take jaslice so zelo lepo, pogosto umetniško oblikovane. Izredno močno izražajo skrivnost svete noči, nimajo pa otroške igrivosti.

Zadnja leta so postale »moderne« *TEMATSKE* jaslice. Pri teh jaslicah skušamo prikazati teme in problematiko sodobne družbe. Gre predvsem za opominjanje na pereče družbene razlike (bogati/revni; zdravi/bolni; uspešni/neuspešni). Take jaslice prinašajo močno potrebno socialno sporočilo. Take jaslice bodo prepričljive, če bomo izdelali ustrezne figure. Upajmo, da se bo našel kdo, ki je več izdelovanja figuric in bo izdelal komplet za take tematske jaslice.

II.9. VERSKI POMEN JASLIC

Dr. Niko Kuret preprosto pojasnjuje: »Vernemu ljudstvu, ki mu je bilo evangelistovo poročilo o Gospodovem rojstvu preskromno, je morala pomagati likovna umetnost. Slikarstvo in kiparstvo sta omogočila, da ni samo slišalo in bralo, ampak tudi videlo.« (Jaslice na Slovenskem, str. 15)

V zvezku Postavimo jaslice, razmišljanje o postavitvi jaslic je na straneh 8 in 9 zapisano: »Nesporno je, da imajo jaslice globok verski, čustveni in tudi vzgojni pomen. Zato je primerno, da jih ohranjamo, razvijamo in jim dajemo vso potrebno pozornost. Vsak izgovor o pomanjkanju prostora, časa in podobno je privlečen za lase. Kakor božična blagovest so tudi jaslice namenjene vsem ljudem blage volje. Postavljanje jaslic naj bo potreba pravega duha. Ob jaslicah (tudi ob pripravljanju in postavljanju) naj se divji življenjski tempo vsaj malo umiri, starši in otroci si vzamejo skupni čas. Mnoga leta kasneje bodo pokazala blagodejne učinke tega početja.«

Duhovnik, mag. Bogdan Vidmar, ki trenutno v bovški župniji deluje kot duhovni pomočnik, mi je zaupal svoje zapiske na temo jaslic, ki jih je zbiral za svoja razmišljanja in pridige, in nekaj teh misli povzemam v tem poglavju v naslednjih dveh odstavkih.

Življenje je dar. Dar, ki si ga nismo sami dali. Ljubezen med staršema je dar. Ljubezen do staršev je dar. Tudi vera je dar. V jaslicah najdemo vse, kar je v življenju bistveno: rojstvo otroka, moškega in žensko, ki zaščitata otroka, delo, solidarnost pastirjev, odnos človeka do živali in narave. Jaslice so simbol oz. znamenje, ki nas opozarja na nekaj presežnega, večnega, duhovnega.

Frančišek Asiški je romal v Sveto deželo in tam obiskal votlino Jezusovega rojstva. To je nanj naredilo velik vtis. Frančišek je od papeža Honorija III. dobil dovoljenje za postavitev jaslic. Mnogi so prišli pogledat jaslice in prinašali so darove, ki so jih razdelili revežem. V hlevu so postavili improviziran oltar, na katerem je duhovnik daroval sveto mašo. Frančišek je ob jaslicah jokal. Spregovoril je: »Fratelli, siete accorsi stanotte per vedere con i vostri occhi la nascita del nostro Signore. Egli è nato umile e povero, e umili erano anche le persone che lo hanno adorato. L'umiltà e la povertà con le quali Dio si è rivelato all'umanità sono l'unica via che conduce al bene assoluto; in questo sta la perfetta letizia. Oggi Greccio è diventata la nuova Betlemme, andate e annunciatela a tutti.« (Prevod: »Bratje, nocoj ste prišli, da bi s svojimi očmi videli rojstvo našega Gospoda. Rojen je bil skromen in reven in ponižni so bili tudi ljudje, ki so ga častili. Ponižnost in revščina, s katerim se je Bog izkazal človeštvu, sta edini način, ki vodi v absolutno dobro; v tem leži popolno veselje. Danes je Greccio postal novi Betlehem, pojdite in obvestite vse. ")

V zapiskih mag. Bogdana Vidmarja najdem tudi odgovor na vprašanje: *Kako premagati poganski način praznovanja adventa in božiča?*

»Pedagogika jaslic - ovrednotiti jaslice, ki niso le nekaj okrasnega. Pomembno je, kako jih družina naredi, kaj se pred njimi dogaja. Ponovno je treba odkriti verski in duhovni pomen jaslic v družini. Naša družba je bolna zaradi individualizma, osamljenosti in naglice (»nimam časa«). To so temeljni razlogi, da se ne počutimo dobro, da smo bolni, utrujeni, naveličani in obupani. Jaslice lahko povežejo otroke in starše. Za lepe jaslice si je treba vzeti čas, iti moramo po mah, najti primerne, kamenje, češarke ...

Jaslice prebujajo ustvarjalnost, omogočajo srečanje med vero in ustvarjalnostjo. Dejansko so jaslice kulturna dediščina. Pomenijo večstoletno prisotnost krščanske kulture v družbi. Tudi največji kiparji in slikarji so skušali uprizoriti božično skrivnost. Prav tako pa tudi obrtniki. Danes jaslice postavljajo vsak na svoj način, tudi na drugih kontinentih, po vsem svetu. Zato lahko rečemo, da jaslice med seboj povezujejo ljudi z vsega sveta. Ko skupaj delamo jaslice, doživimo skupnost, imamo izkustvo medsebojne povezanosti in ljubezni. Ob jaslicah doživljamo resnično katehezo; obnovimo, kaj o Jezusovem rojstvu pravi Sveto pismo. Izdelava jaslic je v bistvu kontemplacija inkarnacije. Ob jaslicah lahko pojemo, molimo, smo v tišini, izkušamo veselje in hvaležnost, da smo skupaj. Jaslice so povezane z življenjem, s tem, kar je v življenju bistveno: rojstvo otroka, moški in ženska zaščita otroka, delo, solidarnost pastirjev, odnos človeka z živalmi in naravo.«

Vsake jaslice, četudi so uboge, borne, pomanjkljivo narejen, so znamenje Božjega rojstva, našega odrešenja, večnosti.

Pomemben se mi zdi poudarek, ki ga navaja pater Leopold Grčar: »Božični misterij ne pozna meja in narodnostnih razlik. Povsod in vsakomur je razumljiv, ljub in privlačen, saj veje iz njega govorica učlovečene Ljubezni v jaslicah, ki je razumljiva vsakemu, vedno in povsod. Jaslice so zato eno od najuspešnejših sredstev za pastorizacijo posameznikov, občestev, dežel in narodov. Tukaj je ključ, zakaj je jasličarstvo doživljalo tolikšen razcvet in razmah, zakaj so se mu posvečali najbolj preprosti ljudje in domači rezbarji kakor tudi najbolj iskani kiparji in umetniki. Človek išče Resnico in hoče to tudi pokazati. Prav jasličarstvo odkriva v človeku njegovo prvotno usmerjenost in sinovski odnos do Boga, Odrešenika.« (Jaslice, str. 91)

Jaslice so vpete v slovensko, ne le etnološko, zgodovinsko in kulturno, temveč tudi in predvsem v versko tradicijo slovenskega naroda. Iz vere, ki jo je slovenska družina sprejela, se v njej poglobljala in iz nje živela, sta se družina in posameznik odločila za postavljanje jaslic in za ohranjanje tega običaja. (Knjižica 134, str. 43)

Poglablja odkrivanje njihovega prvotnega bistva: posredovati človeku ne samo spoznanje, ampak doživetje Božje Ljubezni, ki se je izničila zato, da bi bila človeku vrnjena čast Božjega otroštva. (Knjižica 134, str. 45)

III. DRUŠTVO LJUBITELJEV JASLIC

Svoje raziskovanje nadaljujem na internetu, saj sem bila prepričana, da je jasličarstvo registrirana obrtna dejavnost v Sloveniji. V registru nesnovne kulturne dediščine ni moč najti te obrti. To odkritje me je pravzaprav presenetilo, saj verjamem, da je veliko izdelovalcev jaslic v Sloveniji. Delno imam prav, saj je leta 2001 nastalo in bilo registrirano Društvo ljubiteljev jaslic. Takole beremo na njihovi spletni strani: »Ob koncu razstave jaslic leta 1993 je bilo v Ljubljani srečanje prijateljev jaslic. Takrat je bila izražena želja, da bi se ustanovilo Društvo ljubiteljev jaslic Slovenije. To upanje se je uresničilo 16. novembra 2001.« Društvo ima na pobudo pokojnega akademika dr. Nika Kureta svoj znak in pečat ovalne oblike z napisom.

III.1. PATER LEOPOLD A. GRČAR, OFM

Pater Leopold Andrej Grčar OFM je največji živeči poznavalec jaslic v Sloveniji, zato ga posebej predstavljam v tem poglavju. Pater Leopold Grčar temeljito opisuje zgodovino jaslic v svoji knjigi Jaslice, s podnaslovom Zgodovina jaslic in njihov oznanjevalni pomen, ki je izšla leta 1997 pri založbi Družina. Pater Leopold Grčar, rojen leta 1939 v Ložah, je v frančiškanski red vstopil leta 1954 v Novem mestu, duhovniško posvečenje je prejel leta 1965 v Mariboru in istega leta daroval novo sveto mašo v baziliki Lurške Marije v Brestanici. Na teološki fakulteti v Ljubljani je diplomiral leta 1967, magistriral leta 1968, doktoriral 1994 in promoviral 1995. Služboval je v več funkcijah (tajnik province, kaplan, samostanski vikar, gvardijan, rektor svetišča, moderator romarskega bogoslužja, spovednik, animator za duhovne poklice ...) na Sveti gori, v Novi Gorici, Ljubljani, Novem mestu, Kamniku, Nazarjih, Brezjah. Je pobudnik in skrbnik Muzeja jaslic Brezje ter ustanovitelj Društva ljubiteljev jaslic. Napisal je knjigo Jaslice - Zgodovina jaslic in njihov pomen in knjižico št. 134 Postavimo jaslice.

V njegovi knjigi Jaslice - Zgodovina jaslic in njihov pomen spoznamo razvoj jaslic vse od prvega leta krščanskega štetja skozi stoletja do današnjih dni. Iz raziskovanja in

zapisov p. Leopolda razumemo, da so se jaslice pojavljale najprej v cerkvah in samostanih in kasneje še po domovih, kamor ni dosegla prepoved postavljanja jaslic.⁷ Navaja tudi prvo znanstveno jaslično literaturo ter izročila cerkvenih očetov z drugimi spisi in upodobitvami. Drugi del knjige je posvetil začetkom postavljanja jaslic v evropskih deželah, upodabljanju betlehemskega dogajanja na Slovenskem, današnji jaslični kulturi na Slovenskem. Tretji del knjige posveti Teofaniji in simboliki jaslic, antropološkemu in verskemu sporočilu jaslic. V četrtem delu spoznamo teologijo jaslic. V zadnjem poglavju pater Leopold Grčar spregovori o oznanilu nenehnega učlovečenja in o jaslicah in veri v družini. Podan je pregled, kako se vera, evangeljsko oznanilo in kateheza uresničujejo v družini ob pripravi in postavljanju jaslic. Svoje pomembno delo zaključí s sklepom, kjer poudari, da so jaslice eno najuspešnejših sredstev za pastorizacijo posameznikov, družin, občestev, dežel in narodov.

Slika 3: pater Leopold z zastavo s pečatom Društva ljubiteljev jaslic Slovenije.

Vir slike: <http://old.slovenskenovice.si/lifestyle/bivanje/kaj-sodi-v-jaslice>

⁷ V 18. stoletju je bila izdana prepoved postavljanja jaslic.

III.2. GLASILO LJUBITELJEV JASLIC

Revija oz. glasilo Jaslice, ki izhaja od leta 1996, je namenjena vsem, ki se profesionalno ali ljubiteljsko ukvarjajo s postavljanjem jaslic. Povezuje ljubitelje jaslic, bralcem lepša praznike ter pogloblja verske resnice o božjem učlovečenju. Natisnjena je na barvnem papirju. Revija izhaja enkrat letno. V reviji Jaslice številka 2 (2001) na strani 2 je zapisno: »V prvi številki revije JASLICE je msgr. Franci Petrič napisal veliko spodbudo: »Ko je katoliški tednik Družina na pobudo dr. Nika Kureta pripravil prvo razstavo jaslic leta 1991, je bila dana pobuda, da bi ustanovili posebno društvo ljubiteljev jaslic in začeli izdajati svoj časopis. Ob drugi razstavi jaslic leta 1993 smo pripravili ustanovni zbor društva. Za tretjo razstavo v letošnjem letu pa smo uresničili še zadnjo željo zdaj že pokojnega dr. Kureta, najpomembnejšega poznavalca jaslic in jasličarstva pri nas, ko smo pripravili revijo s kratkim in zgovornim naslovom JASLICE. Namen te revije je jasen: navdihovati in povezovati ljubitelje in ustvarjalce jaslic na Slovenskem. Tradicija jasličarstva je pri nas prav tako bogata in lepa kakor v nekaterih drugih deželah v naši soseščini. Hočemo jo bolje spoznati, ohranjati in nadaljevati. Pa tudi svetu jo bomo s to revijo bolje predstavili. Prav tako pa bi radi spodbudili domišljijo in ustvarjalnost vseh, da bi imeli tudi v prihodnosti pri nas čim več dobrih in umetniško bogatih jaslic. Pri pripravi te revije nam ni šlo le za strokovno, ampak tudi za duhovno plat. Zato smo pripravili nekaj temu primerne branja (in povesti), ki naj bi nas vse uglasilo na praznovanje božiča in spoznavanje pravega smisla postavljanja jaslic. Jaslice niso le igrača, ampak hočejo z nazornostjo, ki jo nosijo v sebi, spodbuditi človekovo iskanje in spoznavanje učlovečenega Boga. Le tako tudi prav doživimo božično praznovanje.«

III.3. JASLICE KOT KULTURNA DEDIŠČINA

Prvi muzej jaslic so pri nas odprli na Brezjah leta 2001 in tako je od takrat na ogled slikovita nabožna dediščina preko celega leta.

»Od leta 2016 ponuja prenovljeni muzej jaslic Brezje v desetih prostorih preko 400 različnih eksponatov jaslic iz celega sveta. V jaslicah se izraža mnogo dejavnikov ob samem avtorju, ki jih je izdelal, materialu, ki ga je uporabljal, času in kraju, v katerem je ustvarjal. Tako smo tudi muzej jaslic razdelili na različne sklope: od uvodnega dela, kjer spoznamo zgodovino postavljanja jaslic, orodje za izdelovanje jaslic, posamezne jaslične skupine in različne vrste jaslic. Ob božičnih jaslicah, ki so pri nas najbolj poznane, se v drugem prostoru srečamo s pasijonskimi, binkoštnimi ter vstajenjskimi jaslicami. Najbolj pristni in morda najgloblji spomini slovenskega človeka na božične praznike se vračajo ob postavljanju jaslic v bogkovem kotu domače hiše, v katerem so postavljali kotne jaslice, ki jih tudi predstavljamo v muzeju.

V nadaljevanju muzeja so predstavljeni številni slovenski ustvarjalci jaslic ter jaslice iz drugih evropskih dežel in bolj oddaljenih dežel. Skozi tuje dežele nas vodi svetloba zvezde, ki je Modre pripeljala v Betlehem, nas pa vodi v novi del muzeja, kjer skozi filmsko zgodbo sledimo jaslicam v vojni in današnjem času. V novem delu je zasnova muzeja malce drugačna, prostori so namenjeni samostojnim prostorskim postavitvam večjih jaslic. Temnina prostora se spremeni v svetel prostor, kjer obiskovalec iz opazovalca prestopi v svet jaslic. Postavitev razstave se izteče z reprodukcijo freske iz Greccia, prvih jaslic sv. Frančiška Asiškega, osvetljena skozi opečno čipko, ki prepušča svetlobo in ustvarja igro svetlobe in sence.«⁸

V slovenskem Etnografskem muzeju hranijo nekaj avdiovizualij na tematiko jaslic. Avdiovizualizacije na stalni razstavi Med naravo in kulturo:

- ŽIVE JASLICE - Strokovna sodelavka dr. Nena Židov, realizacija Nadja Valentinčič Furlan, produkcija SEM, 2004/5, DVD, 7'52".
 - ŽIVE JASLICE V LIGOJNI - Ligojna, 2003. Odlomek iz filma Žive jaslice v Ligojni, avtorji člani Video Mavrice, produkcija Video Mavrica Radomlje, zmontiran film na DV formatu hrani Video Mavrica Radomlje, gradivo ni ohranjeno.
- Poklon svetih treh kraljev novorojenemu Jezuščku – odlomek iz amaterske gledališke uprizoritve Kristusovega rojstva.

⁸ Vir: <http://www.marija.si/dozivate-brezje/muzej-jaslic/>

- ŽIVE JASLICE V HROVAČI - Hrovača pri Ribnici, 2004. Strokovna sodelavka in snemalka dr. Nena Židov, produkcija SEM, gradivo na DV formatu hrani Kustodiat za etnografski film v SEM.
Odlomki iz amaterske uprizoritve Jezusovega rojstva na prostem.⁹

⁹ Vir: <https://www.etno-muzej.si/sl/zive-jaslice>

IV. POHOD OD JASLIC DO JASLIC

IV.1. ZGODOVINA IN OPIS POHODA OD JASLIC DO JASLIC

Kdaj so bile postavljene prve jaslice na Bovškem, ne zasledim v nobenih dosegljivih pisnih virih, pa tudi ne v ustnem izročilu. Že mnoga leta, prav gotovo po 1. svetovni vojni, so bile jaslice po spominu domačinov postavljene v cerkvah sedanje bovške župnije. Občasno so si nalogo postavitve jaslic, še posebej v zadnjih dvajsetih letih, izmenjali različne delujoče skupine v župniji (birmanci, skavti, krasilci cerkve ...).

Prvo javno razstavo jaslic so organizirali člani društva ARS Bovec leta 2003 v cerkvi Device Marije v Polju v Bovcu. Na razstavi so svoje jaslice postavili družine z otroki in posamezniki, ki so jih izdelali iz različnih materialov. Skupaj je bilo razstavljenih 13 jaslic. Društvo Ars Bovec pa od leta 2000 vsako leto pripravi Božični dogodek. Božični dogodek je prireditev, ki združuje umetniško razstavo, pesem in ambientalno uprizoritev. Vse od leta 2004 pa se na štefanovo odvija uprizoritev živih jaslic.

Prve jaslice v naravi, ki so bile postavljene za potrebe Pohoda, so bile postavljene decembra 2012 in prvi voden pohod je bil izveden na sveti večer s ponovitvijo 28. decembra istega leta. Prve majhne jaslice izven cerkve in doma so bile postavljene v drevesni korenini ob cesti Čezsoča–Jablanca leto ali dve pred organiziranim prvim pohodom, za katere sem izvedela nekaj let kasneje. Pred svojo hišo sem tudi sama postavila jaslice, vidne mimoidočim, že leta 2007.

Klasične jaslice s figuricami in mahom kakor tudi modernejšše, so izdelali člani Sekcije, družine z otroki in posamezniki. Postavljene so bile večinoma na kaštah - vodnjakih oz. koritih (Kašta v Kotu, kašta pr Meticeln', kašta pr Hlač') in pa na zasebnem zemljišču. Kasneje, do leta 2017, se je število jaslic povečalo in jih je bilo mogoče videti še pogosteje na kaštah, na zasebnih zemljiščih, v izložbenih oknih, parkih, pri obeležjih.

Pohodniki so vseh starosti in poklicev, zgodi se, da tudi drugih narodnosti. Opremljeni so s svetilkami (čelnimi ali ročnimi baterijskimi svetilkami, svečami) in

oblečeni vremenu primerno. Pohod traja približno dve uri. Vsako leto ob jaslicah izvedemo drugačen program (beremo poslanice lučke miru, pojemo božične pesmi, obujemo stare običaje ...). Na sveti večer so pohodniki deležni tradicionalne bovške jedi, sladice »Buški krafi«, ki jo pripravljajo na Bovškem izključno na sveti večer ali na večer svetih treh kraljev. Priprava bovških krafov je uvrščena v register nesnovne kulturne dediščine (EID 2-00037): gospodarska znanja in veščine, podzvrst: prehrana, tipološka gesla: priprava krapcev, božič.

Slika 4: jaslice, ki so jih izdelali skavti BOKSS Buški gamsi
Vir slike: arhiv avtorice

IV.2. NAMEN POHODA OD JASLIC DO JASLIC

V prvi vrsti je namen dogodka Pohod od jaslic do jaslic spodbuda k ustvarjanju in spoznavanju evangeljskega dogodka rojstva Deteta Božjega. Ob izdelovanju jaslic nehote spoznaš Božično zgodbo. Naslednji namen Pohoda je pravzaprav v poti, v romanju. Obiskovalec se ob jaslicah lahko poglobi v svojo vero, v svoje razmišljanje, v svoje čutenje, v svoje lastno spoznavanje Skrivnosti in se pusti nagovoriti na svoj lasten način. Tretji namen Pohoda je združevanje ljudi, še posebej osamljenih, bodisi vernih ali nevernih, starejših ali mladih. Ohranjanje tradicije in običajev se na nevsiljiv način pridruži dogodku.

Naj zapišem izkušnjo iz leta 2016. Pri zbiranju na štartnem mestu pred cerkvijo sv. Urha na Sveti večer so prišli trije mladi fantje iz Sevnice, da bi pogledali cerkvene jaslice. Povabila sem jih, da se pridružijo našemu Pohodu. Niso bili najbolj navdušeni, saj se jim je dve uri dolg pohod zdel predolg, pa še pozna ura in še pijača, ki so jo predhodno popili, jim ni bila v korist. Vseeno so se pridružili majhni skupini pohodnikov, saj sem jim obljubila, da lahko kadarkoli odstopijo od Pohoda. Na Sveti večer vedno nosimo figurice Jezusa in jih polagamo v pripadajoče jaslice. Navadno dobi to nalogo otrok v skupini. Ta večer pa sem enega od teh mladeničev prosila, da položi figurico Jezusa v jaslice. Pri tem opravku je bil potreben spreten skok v kašto (suh vodnjak) in izstop iz nje. Mladenič (žal si nisem zapomnila imena) je z vsem ponosom prevzel to nalogo. Ta častna naloga ga je tako prevzela, ne le, da so mladeniči prehodili celo pot, ampak so se vrnilo še naslednji sveti večer, torej leta 2017, da so nas pozdravili in nam zaželeli lepe božične praznike. Prepričana sem, da je mladeniča poklicala skrivnost in jo bo gojil v sebi in Bogdaj, da bo prerasla v pravo vero.

IV.3. POHOD OD JASLIC DO JASLIC - OPIS

Skavti in člani Sekcije decembra izdelamo nove jaslice in obnovimo obstoječe. Postavljamo jih navadno 23. decembra, večje jaslice pa kakšen dan prej. Na zemljevid

označimo lokacije jaslic in ga obesimo na oglasno desko Turističnega društva Bovec skupaj z vabilom na Pohod. Vabilo oz. oglas za Pohod objavimo še na lokalni kabelski televiziji, spletni strani in Facebook profilu Turističnega društva Bovec in v časniku Sočasnik. Vabilo objavimo tudi na lokalni radijski postaji.

Vsebina Pohoda se spreminja in je vsako leto drugačna. Prvo leto smo se seznanjali z bovško dediščino in posebnostmi Bovške, naslednje leto smo peli, saj so bili v skupini prisotni odlični pevci, tretje leto smo ob jaslicah izrekli različne prošnje, naslednje leto je bila svetopisemska tematika združena z zgodbami iz 1. svetovne vojne in leta 2017 so članice turističnega krožka prebirale poslanice Luči miru.¹⁰

V nadaljevanju sledi opis programa, ki smo ga izvedli na Pohodu leta 2017. V tabeli so označene lokacije jaslic, ki smo jih obiskali, zapisane so tudi dejavnosti, ki smo jih izvajali na posameznih postajah. Navedeni so izdelovalci jaslic, pri jaslicah, ki so jih izdelali posamezniki, pa jih nisem poimenovala, saj večina želijo ostati neimenovani, sem pa navedla skupino, ki jih je izdelala. Zapisala sem tudi zelo kratek opis jaslic, predvsem iz česa so narejene.

Pohod se na sveti večer začne ob 21:00 in se zaključi s sveto mašo. Naslednji Pohod 28. decembra pa ob 17:00 in traja poltretjo uro. Navadno vodim Pohod sama s še eno ali dvema članicama Sekcije mladih TD Bovec. Pogostitev pripravimo članice Sekcije.

Pohoda se udeležijo tako domačini kot turisti. Do letos se je Pohoda udeležilo več turistov kot domačinov, več odraslih kot otrok, več Slovencev kot tujcev.

Udeleženci so opremljeni s svojimi svetilkami in so vremenu primerno oblečeni. V primeru zelo slabega vremena Pohod odpade. Jaslice so postavljene na ogled od 24. decembra do 6. januarja.

¹⁰ Poslanico za lučko miru iz Betlehema (LMB) vsako leto oblikuje Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov

Postaja	KRAJ JASLIC	AKTIVNOST	VRSTA JASLIC	IZDELAL
1	OŠ Bovec/Žaršče	prižig svečke poslanica LMB iz l. 2012 Z ROKO V ROKI	lesene, silhueta	posameznik
2	Izložbeno okno trgovine Julijana	Ogled	papmaše	družina z otroki
3	Izložbeno okno frizerskega salona Rosana	ogled	filc	lastnica salona
4	kašta pr Štrausgitlæ	ogled vstavljanja Jezuščka	klasične jaslice	Turistični krožek
5	Mala vas pr Štrouglñæ	ogled	klasične jaslice	družina
6	Kašta pr Hlačæ	ogled poslanice iz l. 2013 POGLEJ DRUGAČE	večje jaslice iz kamnov	več družin skupaj
7	Vrtec Bovec	ogled prižiga svečke	Jaslice, narisane na deski	posameznik
8	Kulturni dom	ogled	senčne jaslice	Turistični krožek
9	Cerkev Device Marije v Polju	ogled pogostitev: čaj poslanica LMB iz l. 2014 ZA TVOJ DAR MI JE MAR	klasične jaslice	posameznik
10	Letališče Bovec	ogled prižiga svečke	lesene stilizirane jaslice	BOKSS Buški gamsi
11	Brdo stanovanjska hiša	ogled	jaslice z elementi bovške pokrajine	posameznik
12	Brdo stanovanjska hiša	ogled	klasične jaslice	posameznik
13	Kašta pr Mætichelñæ	ogled	moderne kupljene jaslice	krajani

Postaja	KRAJ JASLIC	AKTIVNOST	VRSTA JASLIC	IZDELAL
14	Bencinska črpalka	ogled	klasične jaslice	zaposleni na bencinski črpalki
15	Žičnica Kanin	vstavljanje Jezuščka pogostitev: čaj, pecivo poslanica LMB iz l. 2015 SE SAMO ZDI ALI RES GORI	sveta družina v igluju	zaposleni na žičnici
16	Dvor pr Štrouglne	ogled prižig svečke	klasične jaslice	N. Bartol
17	Kot pr Vnčin	ogled	Več jaslic: klasične, v orehovi lupini, izrezljane na deski	zbirka družine
18	Park	ogled prižiga svečke	jaslice naslikane na steklo/okno	BOKSS Buški gamsi
19	Kašta v Kotu	ogled vstavljanje Jezuščka poslanica LMB iz l. 2016 BREZ TEBE ME ZEBE	ročno izdelane iz steklenič in das-mase	BOKSS Buški gamsi / družina z otroki
20	izložbeno okno Cvetličarne Amak	ogled	klasične jaslice	lastnica cvetličarne
21	izložbeno okno Knjigarna Tejka	ogled	jaslice iz papirja - mozaik	Turistični krožek
22	izložbeno okno Bara 1917	ogled	senčne jaslice	Turistični krožek
23	izložbeno okno Trgovine Kamra	ogled	jaslice iz filca	posameznik
24	Center Bovca	ogled pogostitev: Buški krafi	največje jaslice, naslikane na palete	BOKSS Buški gamsi
25	Cerkev sv. Urha	sveta maša - polnočnica poslanica LMB za l. 2017 PUSTIVA SE VNITI	klasične jaslice	Člani ŽPS-ja

IV.4. VIZIJA ZA PRIHODNOST POHODA OD JASLIC DO JASLIC

Vizija za prihodnost Pohoda ter njena vsebina mora ostati v sporočilu in doživetju Božje ljubezni, ohranjanju verske tradicije slovenskega naroda. Izziv bo seveda ohraniti to sporočilo, da postavljanje jaslic ne preide prehitro v količino in kič.

Rešitev vidim najprej v močni družinski tradiciji, kjer se vzgoja za vero in tradicijo začne. Nadalje vidim rešitev v povezovanju različnih izdelovalcev jaslic, izmenjavi jaslic, ohranjanju običajev, oznanilu. Razstave sorodnih vsebin na tematiko jaslic, na primer razstava poštnih znamk s tematiko jaslic je prav gotovo tudi možna rešitev za obogatitev Pohoda.

Pravi način bo prav gotovo vključevanje mladih še naprej. V prebiranju gradiv sem zaznala, da je vključevanje mladih ključni način evangelizacije in vrednotenja jaslic za prihodnost. Moja osebna izkušnja prav gotovo govori v korist tej izjavi, žal, tega ne morem reči za svoja otroke, mogoče se bo to pokazalo kdaj kasneje.

Pohod je organiziran na Sveti večer in nekaj dni kasneje, pravzaprav je to romanje od jaslic do jaslic od teme in mraza do luči in topline ljubezni. Doživimo noč, tišino, mraz, negotovost, nemir. Ob vsakih jaslicah pa doživimo toplino luči, upanje, veselje ... in zato je takšna oblika zanimiva za vernike pa tudi za nevernike. Takšno doživetje jaslic ima veliko težo za vsakega obiskovalca.

Smiselno bo, da Pohod preide v organizacijo verskih skupin s podporo Sekcije, saj bi le tako lahko obdržali pravo versko vsebino in ne bi tvegali, da bi postala popolnoma posveten dogodek. Mogoče bi organizacijo Pohoda prevzelo Društvo ARS Bovec, ki pripravlja Božični dogodek. Pohod na sveti večer pa je prav gotovo lahko pravi način za pripravo na sveto mašo na polnočnico in velja obdržati ta termin. Drugi Pohod na 28. decembra je dostopen vsem in tako lahko ponovno praznujejo rojstvo Deteta Božjega.

SKLEP

Jaslice niso le nekaj okrasnega. Jaslice zaradi prebujanja ustvarjalnosti omogočajo srečanje med vero in ustvarjalnostjo. Dejansko so jaslice kulturna dediščina. Pomenijo večstoletno prisotnost krščanske kulture v družbi. Danes jaslice izdelujejo in postavljajo vsak na svoj način na vseh kontinentih, po vsem svetu. Zato lahko rečemo, da jaslice med seboj povezujejo ljudi vsega sveta.

Jaslice so povezane z življenjem. V jaslicah najdemo vse, kar je v življenju bistveno: rojstvo otroka, moškega in žensko, delo, solidarnost pastirjev, odnos človeka do živali in narave, angela ...

Pomembno je, kako jih družina naredi, kaj se pred njimi dogaja. Ponovno je treba odkriti verski in duhovni pomen jaslic v družini.

Slehernega človeka se dotakne rojstvo otroka, a rojstvo Božjega deteta ima moč, Božjo moč, ki nagovori vsakega na njemu lasten način in nihče ne ostane brezbrizen. V vsakem človeku vzbudi čudenje in radovednost.

VIRI IN LITERATURA

- J. Bogataj: Slovenija praznuje: sodobne šege in navade na Slovenskem. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011
- L. Grčar: Postavimo jaslice: knjižica 134. Ljubljana, 1995
- L. Grčar: Jaslice: zgodovina jaslic in njihov oznanjevalni pomen. Ljubljana: Družina, 1997
- N.Kuret: Jaslice na Slovenskem. Ljubljana: ČGP Delo, 1981
- I.Ilich: Brezmejna Slovenija: trdoživost ljudskega izročila.Ljubljana. Cankarjeva založba, 2018
- D. J. Ovsec: Velika knjiga o praznikih: praznovanja na Slovenskem in po svetu. Ljubljana: Domus, 1993
- Zvezek: Postavimo jaslice, razmišljanje o postavitvi jaslic, Kodeljevo 2012, Župnija svete Terezije Deteta Jezusa, Ljubljana, Kodeljevo
- Jaslice sveta: katalog svetovne razstave jaslic Mednarodnega betlehemskega muzeja: Ljubljana. Družina, 2003
- <https://www.etno-muzej.si/sl/zive-jaslice>
- <http://www.marija.si/dozivate-brezje/muzej-jaslic/>
- <https://sl.wikipedia.org/wiki/Jaslice>
- Jaslice, številka 21, leto 17, Družina. 2017, str. 7
- Jaslice, številka 13, leto 9, Družina. 2009, str. 32